

**Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar
Dergisi**
**Catalhoyuk International Journal of Tourism and
Social Research**

Toplum Temelli Turizm ve Yerel Yönetimler

Community Based Tourism and Local Governments

Çiğdem SAYIN*

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/cutsad>

Atıf / Citation

Sayın, Ç. (2023). Toplum Temelli Turizm ve Yerel Yönetimler. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (CUTSAD)*, 10, 1-19. DOI: [10.58455/cutsad.1282509](https://doi.org/10.58455/cutsad.1282509)

Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, akademisyenlere, araştırmacılara, doktora öğrencilerine ve alanındaki diğer profesyonellere kapsamlı bir dizi benzersiz çevrimiçi dergi gönderme hizmeti sunan uluslararası bilimsel, yüksek kaliteli açık erişimli, hakemli bir akademik dergidir. Bu dergi, orijinal araştırma makalelerini, teori temelli ampirik makaleleri, derleme makalelerini, vaka çalışmalarını, konferans raporlarını, kitap incelemelerini ve ilgili raporları yılda iki kez (Haziran ve Aralık) çevrimiçi olarak yayınlamaktadır.

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) olarak lisanslıdır. Dergide yayınlanan çalışmalarının hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Catalhoyuk International Journal of Tourism and Social Research is an international scientific, high-quality open access, peer-reviewed academic journal that offers a comprehensive range of unique online journal submission services to academics, researchers, doctoral students and other professionals in the field. This journal publishes original research articles, theory-based empirical articles, review articles, case studies, conference reports, book reviews and related reports online twice a year (June and December).

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. The legal responsibility of the studies published in the journal belongs to the authors.

Toplum Temelli Turizm ve Yerel Yönetimler

Çiğdem SAYIN

Makale Bilgisi

Teorik Makale

Geliş: 13.04.2023

Kabul: 31.05.2023

Yayın: 22.06.2023

DOI: [10.58455/cutsad.1282509](https://doi.org/10.58455/cutsad.1282509)

Haziran, 2023

Sayı: 10

Sayfalar: 1-19

Anahtar Kelimeler:

Sürdürülebilirlik, Toplum Temelli Turizm, Yerel Yönetimler

Article Information

Theoretical Article

Submitted: 13.04.2023

Accepted: 31.05.2023

Published: 22.06.2023

DOI: [10.58455/cutsad.1282509](https://doi.org/10.58455/cutsad.1282509)

June, 2023

No: 10

Pages: 1-19

Keywords:

Sustainability, Community Based Tourism, Local Governments

Özet

Turizm özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmasında öncü girişimlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Turizm hareketleri ile yerel toplumda ve yerel çevrede olumlu ya da olumsuz bazı değişiklikler gerçekleştiği ve kaynakların gelecek nesillerde de kullanımı için sürdürülebilir turizm ilkeleri geliştirildiği görülmektedir. Sürdürülebilir turizmin gerçekleştirilebilmesi için turizmde en önemli paydaşlardan biri olan yerel halkın, turizm süreçlerine başından sonuna kadar katılımı son dönemde toplum temelli turizm anlayışlarını ortaya çıkarmıştır. Toplum temelli turizmde katılım yerel halkın turizmi planlaması, yönetmesi ve getirilerinden adil yararlanması vb. şekillerde gerçekleşir. Toplum temelli turizm yaklaşımı ile yerel kaynakların ve kültürel değerlerin korunması, ekonomik kalkınma, toplumsal refah gibi faydalar gözlenmektedir. Yerel yönetimler yerel halka yakın olma özelliği sayesinde turizmin en önemli paydaşlarından biri olarak görülmektedir. Bu çalışmada, toplum temelli turizm ve yerel yönetimlerin turizm üzerindeki rolünün ve aralarındaki ilişkinin literatürdeki güncel uygulamalar ekseninde teorik olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yerel yönetimlerin turizm faaliyetlerinde yerel halkı ve yerel bölgeyi merkeze alan işlev ve sorumluluklarının bulunduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak yerel yönetimlerin turizme ya da yerel halka yönelik hizmetlerinin her şekilde turizm hareketlerini ve yerel halkı etkileyebileceği, dolayısıyla yerel yönetimlerin toplum temelli turizmin sürdürülebilirliğinde önemli bir aktör olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Abstract

Tourism is considered as one of the pioneering initiatives in the economic development of developing countries. It is seen that some positive or negative changes have occurred in the local society and the local environment, and sustainable tourism principles have been developed for the use of resources in future generations with tourism movements. In order to realize sustainable tourism, the participation of the local people, one of the most important stakeholders in tourism, in the tourism processes from the very beginning to the end, has recently revealed community-based tourism understandings. In community-based tourism, participation takes place in the form of tourism planning, management and fair use of its benefits, etc by local people. With the community-based tourism approach, benefits such as protection of local resources and cultural values, economic development and social welfare are observed. Local governments are seen as one of the most important stakeholders of tourism, thanks to their proximity to the local people. In this study, it is aimed to theoretically examine the role of community-based tourism and local governments on tourism and the relationship between them in the axis of current practices in the literature. In the study, it has been determined that local governments have functions and responsibilities that centerize the local people and the local region in tourism activities. As a result, it has been revealed that local governments' services to tourism or local people can affect tourism movements and local people in any way, therefore, local governments are an important actor in the sustainability of community-based tourism.

GİRİŞ

Turizm hareketleri ile birlikte değişim gösteren çevre, toplum, yerel değerler ile tarihi ve kültürel yapıların korunması ve gelecek nesillere aktarılması için çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiştir. Dünya Turizm Örgütü, turizm hareketleri ile birlikte bozulan ya da yok olan kaynakları gelecek nesillerin de kullanabilmesi için sürdürülebilir turizm yaklaşımını ortaya çıkarmıştır (Kaypak, 2010:99).

Sürdürülebilir turizm literatüründe genellikle çevre ve ekonomi konuları ön plana çıkmakla birlikte, toplumsal süreçler ve toplum katılımının da dâhil edilmesi gerekliliği sıkça tartışılmaktadır (Kapera, 2018:582). Sürdürülebilir turizmin, devletin tüm paydaşlara nasıl katılım sağlayacağını ve nasıl faydalanacağını benimsetmesi ve sürdürülebilir politikalar hazırlaması yoluyla başarı gösterebileceği bildirilmektedir (Farmaki vd., 2015:181). Ayrıca sürdürülebilir turizm ev sahibi toplum, ziyaretçiler, tedarikçiler ve hükümeti içine alan tüm paydaşların katılımı ve tüm paydaşların süreci benimsemesi yolu ile gerçekleştirilebilir (Jovicic, 2014:301).

Son dönemlerde daha fazla ifade edilen gelişimci ve korumacı kalkınma anlayışlarında katılımcı bir model ortaya çıkmıştır (Goodwin ve Santilli, 2009:9). Toplum temelli turizm adı verilen bu modelde sosyal, kültürel ve çevresel sürdürülebilirlik vurgulanmakta ve ev sahibi toplumun turizmi yönetme sürecine dâhil olması sayesinde ziyaretçilerde, yerel halka ve yerel kültüre karşı farkındalığın gelişmekte olduğu ifade edilmektedir (Suansri, 2003:14). Yerel yönetimler, turizmin gerçekleştiği bölgede, ziyaretçilerin ve yerel halkın hoşnutluğu için altyapıyı da içine alan birçok farklı düzeni sağladığından, turizmi etkileyen ve turizmden etkilenen bir paydaş konumundadırlar (Saraç ve Türkay, 2019:100).

Bu çalışmanın temel amacı, toplum temelli turizm ve yerel yönetimlerin turizm üzerindeki rolünün ve aralarındaki ilişkinin literatürdeki güncel uygulamalar ekseninde teorik olarak incelenmesidir.

İlgili alan incelendiğinde yerel yönetimler ve/veya toplum temelli turizm konusunun ele alındığı çalışmaların oldukça fazla olduğu görülmektedir (Kösedağ, 2022; Arslan ve Çetiner, 2021; Şener ve Oktay, 2021; Çilginoğlu ve Çam, 2021; Eom ve Han, 2019; Basmacı, 2017; Karacaoğlu, Yolal ve Birdir, 2016; Keskin, 2016; Bulut vd., 2016; Güdü Demirbulat ve Aydemir, 2015; Güçer, Hassan ve Pelit, 2012; Aslan, 2008; Azaklı ve Özgür, 2004). Bu çalışmalarda genel olarak sürdürülebilir veya toplum temelli turizmin başarısında yerel yönetimler (Çilginoğlu ve Çam, 2021; Ruhanen, 2013; Karadağ, 2011; Zapata vd., 2011; Azaklı ve Özgür, 2004) ve yerel halkın (Eom ve Han, 2019; Sarı Gök ve Ünüvar, 2019; Kaypak, 2010; Prugh vd. 2000;) belirleyici rol oynadığı vurgulanarak bu iki önemli aktöre dikkat çekilmektedir. Ayrıca literatürde yerel yönetimlerin ve yerel halkın turizme etkileri ve turizmdeki işlevlerini/uygulamalarını inceleyen araştırmaların da yapıldığı görülmektedir (Şener ve Oktay, 2021; Luo ve Bao, 2019; Kim, Park ve Phandanouvong, 2014; Negiz ve Akman, 2011; McEwan, 2003). Ancak ilgili alanda toplum temelli turizm ile yerel halka en yakın konumda olma ve turizm bölgesini tanıma gibi özellikleri bulunan yerel yönetimlerin ilişkisini literatürdeki çalışmalar perspektifinde teorik olarak inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle ulaşılan sonuçlar bağlamında bu çalışmanın literatüre sağlayacağı katma değer oldukça önemlidir.

Çalışma kapsamında öncelikle toplum temelli turizm ile bağlantılı olan turizm gelişiminin etkileri ve sürdürülebilir turizm kavramları açıklanmış, sonrasında ise toplum temelli turizm ve yerel yönetimler konusunda kuramsal bir çerçeve çizilmiştir. Çalışmada son olarak bu iki fenomen arasındaki bağlantı ve yerel yönetimlerin turizmi etkileyen hizmet/işlevleri güncel uygulamalar ekseninde teorik olarak açıklanmıştır.

1. TURİZMİN ETKİLERİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

1.1. Turizmin Etkileri

Turizm hareketleri ile birlikte ekonomik, sosyal, çevresel konularda olumlu ya da olumsuz birçok değişiklik gözlenmektedir. 20. yy'dan itibaren ülkeler ulusal ve uluslararası düzeyde yaşadıkları ekonomik sıkıntıların çözümü olarak turizmi görmüşlerdir (Öztaş ve Karabulut, 2006: 59). Turizmin olumlu ekonomik etkileri; istidam etkisi, gelir etkisi, bölgelerarası dengeli kalkınma etkisi, diğer sektörlere ekonomik etkiler, ödemeler dengesi, altyapı ve üstyapıya etkileri şeklinde kısaca ifade

edilebilir (Kozak, Akoğlan Kozak ve Kozak, 2013:74). Olumsuz ekonomik etkileri ise yabancı sermaye, teknolojik transfer, ithalat, kamusal hizmetlerde artış, yabancı istihdamı, bölgesel enflasyon etkisi ve fırsat maliyetinin oluşması şeklinde sıralanabilmektedir (Bahar, 2007:7). Demirtaş (2011:342)'a göre yerel düzeyde turizmin olumlu ekonomik etkilerinin artması için dikkat edilmesi gereken hususlar; turizm hizmetleri için gerekli olan yerel mal ve hizmetlerin artırılması, yerel halkın turizmi yönetme ve sahiplenmeye yönelik teşvik edilmesi, yerel çekicilik, etkinlikler ile alışveriş imkânlarının çoğaltılmasıdır.

Turizmin ekonomik etkileri dışında sosyal ve kültürel etkileri de bulunmaktadır. Turizmin sosyal etkisi, turizm hareketleri neticesinde birbirinden farklı toplumsal yapıda ve kültürde olan turist ile ev sahibi toplum arasında oluşan yakınlık ve kaynaşma durumunu ifade ederken, turizmin kültürel etkisi ise yaşam şekillerinin, kültürel ve sanatsal eserlerin, yerleşimlerin ve bilimin turizm hareketlerinden etkilenmesidir (Zengin, 2006:40).

Turizmdeki gelişmeler yerel toplumda sosyal ve kültürel yönden bir takım olumlu etkiler bırakmaktadır. Zhuang vd. (2019:4)'ne göre bu etkiler şu şekildedir: i) *Yerel halkın yaşam koşullarında*; eğlence ve aktivite tesislerinde artış, daha iyi bir altyapı, daha iyi kıyafetler ve yiyecekler, ulaşım şartlarının iyileşmesi, daha kaliteli kent, istihdam ve gelirin yükselmesi, kaliteli eğitim, ii) *Yerel halkın yaşam tarzında*; yaşam kalitesinin artması, kırsaldan kente göçte azalma, etkinliklerde artış, gençlik değişim programlarında artış, iii) *Yerel kültürde*; daha iyi bir bölge imajı ve canlandırılmış yerel kültür, iv) *Yerel halkta ruhsal etki*; yerel gururun gelişmesidir. Diğer sosyal ve kültürel olumlu etkiler ise *toplumsal anlamda*; hoşgörünün gelişimi, kadın haklarında iyileşme, yeni mesleklerin ortaya çıkışı, yerel halkta yerel değerleri sahiplenme duygusu, yabancı dil öğrenme, boş zaman değerlendirme (Kozak, Akoğlan Kozak ve Kozak, 2013:89-91; Gürbüz, 2002:53-54), *kültürel anlamda*; turizm gelirleri ile kültürel kaynakların korunması, kültürün hareketlenmesi, farklı kültürler ile bilgi alışverişi gerçekleşmesi, eski yapıların modernleşmesi ile tarihi ve kültürel varlıkları koruma bilincinin oluşmasıdır (Uygur ve Baykan, 2007:42).

Turizmin sosyal ve kültürel olumsuz etkileri; yerel toplumun gelenekleri ve aile yapısının değişmesi, kültürün ticari hale gelmesi, suç artışları, yabancı düşmanlığı, bulaşıcı hastalıklarda artış, halkın sömürülmesi, turistlerin kullandıkları lüks mallara yerel halkın özenmesi, ekonomik farklılıklar nedeniyle toplumsal huzursuzluk, turistlerin yerel halka saygı duymaması neticesinde halkın rahatsızlığı, ırk farklılığı nedeniyle çatışma, yerel halkta köle duygusu, yerel halkın yaşam şeklinin değişmesi şeklinde sıralanabilir. Bunun yanında çalışanların standartlaşması, düşük ücretli işlerde yerli halkın çalışması, yüksek düzeyli işlerde ise şehirli ya da yabancıların çalışması yerel halkta hoşnutsuzluk meydana getirebilir. Turizm istihdamında düşük ücretlilerin sayısının artması da bu olumsuzluklar arasında sayılabilir (Gjerald, 2005:39; Avcıkurt, 2009:52; Yılmaz, 2007:192). Kültür varlıkları üzerindeki turizmin olumsuz etkileri ise turistlerin saygısız davranışı ile kutsal mekânların kirlenmesi, yerel gelenek ve kültürün yok olması ve kültürel varlıklardaki fiziki bozulmalar olarak sıralanabilir (Uygur ve Baykan, 2007: 43-44).

Çevresel değerler turizmin en önemli ögesi durumunda olup, çevre turizm sayesinde hem korunmakta hem de bozulmaktadır (Olalı ve Timur, 1986:140-141). Çevreye yatırım yapılması ile turizmden elde edilen kazanç artacağından, çevre olumlu anlamda turizmden etkilenmektedir. Ancak turizm ile kaynakların aşırı kullanımı, çevre ve kültürün korunması bilincinin gelişmemiş olması, konaklama işletmelerinin orantısız yayılımı ve taşıma kapasitesinin aşılması durumlarında çevre olumsuz anlamda turizmden etkilenmektedir (Bahar, 2003:152).

Turizm yatırımları ve turizm faaliyetleri ile çevrenin zarar görmemesi ve turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması için çevre koruma ve kullanma konuları önem arz etmektedir. Sürdürülebilir turizm için çevre stratejisinin oluşturulması hem bölgesel düzeyde hem de tesis düzeyinde çevre etkilerinin dikkate alınması, taşıma kapasitesi, kurumların koordine edilmesi ve sürdürülebilir turizm yaklaşımlarının öğrenilmesi çevresel kaygılarının anlaşılması açısından önemlidir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 3. Turizm Şurası Çevre-Planlama-Altyapı Komisyonu, 2017).

1.2. Sürdürülebilir Turizm

Sürdürülebilir turizm, 1987’de yayınlanan “Ortak Geleceğimiz (Brundtland)” raporunda geçen sürdürülebilir kalkınmanın bir boyutunu ifade etmektedir (Domínguez-Gómez ve González-Gómez, 2017:136). Dünya Turizm Örgütü sürdürülebilir turizmi, turizm bölgesindeki yerel halkın ve turistlerin ihtiyaçlarını giderirken kaynakların devamlılığını sağlaması ve gelecek nesillerin de bu kaynaklardan faydalanması olarak tanımlamıştır (Kaypak, 2010: 99). Turizm hareketlerinin yaşanması sonucu ev sahibi toplumda meydana gelen sosyal, çevresel ve yerel değerlerin kaybolması üzerine turizm sektöründe alternatif bir anlayış olarak sürdürülebilir turizm anlayışı ortaya çıkmıştır (Domínguez-Gómez ve González-Gómez, 2017:136).

Sürdürülebilir turizmin başarısı, hükümetin paydaş grupların görevlerini ve elde edecekleri getirileri benimsetmesi yoluyla istikrarı sağlamasına ve doğru hazırlanmış sürdürülebilir kalkınma stratejileri aracılığıyla kaynakları korumasına bağlıdır (Farmaki vd., 2015:181). Ayrıca, turist etkilerini değerlendirebilmek amacıyla güvenilir, kullanışlı ve anlaşılır göstergelerin bulunması sürdürülebilir turizmi daha verimli hale dönüştürmektedir (Lu ve Nepal, 2009:13).

Kapera (2018:582)’ya göre, sürdürülebilir turizmin günümüzde çevre ve ekonomiye yönelik olmasından dolayı sosyal kalkınma ve katılım olgularına daha fazla önem verilmesi gerekliliği sıkça tartışılmaktadır. Araştırmacı ayrıca turizm sektörünün sürdürülebilir gelişiminin; turizmde ihtiyaç duyulan doğal kaynakların korunması, turizm nedeniyle oluşacak bozulmanın önüne geçilmesi, yerel toplumun ekonomisinin güçlenmesi, altyapı çalışmaları, istihdamın artması hem turistler hem de yerel halk için dinlenme imkânları sağlanması, yerel kültürün korunması ve yerel katılımın sağlandığı politikaların varlığı ile mümkün olabileceğini ifade etmiştir.

Sürdürülebilir turizme tüm paydaşların katılımı söz konusu olduğundan çevre ve ekonomi konuları dışında yerel topluluklar da bu turizm kapsamına dâhil olmaktadır. Bu paydaşlardan biri olan turizm tedarikçileri, işlevlerini sürdürülebilir turizm ilkelerine göre yerine getirmeye diğer paydaşların etkisi küçük kalabilecektir. Diğer paydaş olan kamu sektörü ise sürdürülebilir politikalarda aktif olmazsa ve bu konudaki eğitimleri yetersiz olursa sürdürülebilir turizm diğer paydaşların ilgisini çekmeyecek ve aktif katılım olmayacaktır. Yine yerel halk sürdürülebilir turizmin kısa ve uzun vadeli getirilerini kabul etmeyecek olursa kamu sektörü politikalar konusunda destek vermeyecektir. Diğer paydaş olan turistlerin ise sürdürülebilir turizm ile ihtiyaçları giderilemezse tercihleri değişecek ve başka bir destinasyon tercihinde bulunacaklardır (Jovicic, 2014:301). Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere sürdürülebilir turizmin yerel topluluklar açısından uygulanabilirliği tüm paydaşların aktif katılımı ile mümkün olacaktır.

Sürdürülebilir turizm kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile Anadolu Efes’in ortak çalışmasıyla yürütülen 16 farklı projeye yerel kalkınma amacıyla destek vermiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, 2019). Çevreye yönelik 3. Turizm Şurası Turizm Politikaları Komisyon Raporu’nda, dünyadaki turizm anlayışları çevre odaklı olduğundan, mavi bayrak ve yeşil yıldız uygulamalarının teşvik edilmesine ilişkin önlemlere vurgu yapılmıştır. Ayrıca turizmin sürdürülebilirliği kapsamında iklim değişiklikleri, çevre, altyapının geliştirilmesi ve toplam kalitenin artırılması konularının da önemi ifade edilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 3. Turizm Şurası Turizm Politikaları Komisyonu, 2017).

2. YEREL YÖNETİMLER VE TOPLUM TEMELLİ TURİZM

2.1. Yerel Yönetimler

Mahalli idareler bir diğer ifade ile yerel yönetimlere ilişkin hükümler Anayasamızın 123. maddesi ve 127. maddelerinde düzenlenmiştir. Madde 123’te; idarenin kuruluş ve görevler yönünden bütün olduğu, idarenin görevleri ve kuruluşlarının kanun ile düzenleneceği, kuruluş ve görevlerinin merkezden yönetim ve yerinden yönetim şeklindeki esaslara göre olacağı; madde 127’de ise yerel yönetimlerin, belediye, il özel idareleri ve köylerdeki vatandaşların ortak ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik, kuruluşları kanun ile düzenlenmiş ve karar organları ile bu organları seçecek seçmenlerin de kanunla belirlendiği kamu tüzel kişileri olduğu ifade edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982). Birçok ülkede yerel yönetimler, demokratik seçimlerin olduğu meclis ve belediye gibi

kurumlar ile bunların çalışmalarına izin veren kanun, yönetmelik ve yapıları kapsamaktadır (Nunkoo, 2015:625).

Kapera (2018:582), yerel yönetimlerin yerel halkın yaşam kalitesini iyileştirmek ve yerel kaynakları yönetmek konularında doğal lider konumunda olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yapılan hukuki düzenlemelerle de yerel yönetimlerin yetki ve mali kaynaklarındaki artış ile birlikte mahalli idarelerin hizmetlerinin eski düzene göre halkın günlük yaşamında daha fazla etkin olacağı, kamu yönetimindeki öneminin artacağı, kullanılan kaynaklar ve gerçekleştirdikleri hizmetler ile bireylerin hayatındaki öneminin artacağı ifade edilmiştir (2021 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, 2022).

Bir yerel yönetim birimi olan il özel idareleri ortak ve yerel olması şartıyla gençlik, spor, sağlık, tarım, sanayi, ticaret alanında; (Belediye hudutları il sınırı içinde olan Büyükşehir Belediyeleri hariç) çevre planı, bayındırlık ve iskân, toprak koruma, erozyon, kültür, sanat, turizm, sosyal hizmetler, yardım, ekonomik gücü olmayanlara mikro kredi, çocuk yuvaları; ilk ve orta dereceli okullara arsa temini, binalarının yapımı, bakımı, onarımı ve ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik (il sınırları içinde) hizmetler vermektedir. Ayrıca Belediye sınırları dışında imar, yol, su, kanalizasyon, atık, çevre, acil yardım, orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma ve park hizmetleri ile bisiklet yolları, bisiklet ve skuter park ve şarj yerleri, yaya yolları, gürültülü bariyerler ile ilgili hizmetleri yerine getirmektedir (İl Özel İdaresi Kanunu, 2005:md.6).

Belediye Kanunu (2005:md.14)'na göre belediyelerin görev ve sorumlulukları ortak ve yerel olması şartıyla; altyapı çalışmaları olarak imar, su, kanalizasyon sistemleri; ulaşım, kent bilgi sistemi, coğrafi bilgi sistemi, çevre, temizlik, atıklar, itfaiye, zabıta hizmetleri, yardım, ambulans, kurtarma hizmetleri, trafik, mezarlık, defin, park, yeşil alanlar, ağaçlandırma çalışmaları, konut, turizm, tanıtım, kültür ve sanat, gençlik ve spor, orta dereceli ve yüksek dereceli öğrenci yurtları, sosyal hizmetler, yardım, mesleki beceri faaliyetleri, nikâh, ticaret ve ekonomi de geliştirme çabaları şeklinde sıralanmıştır. Ayrıca tüm devlet okullarına ait bina yapımı, onarımı ve bakımı ile ihtiyaç duyulan araç ve gereçleri temin etme hizmetlerinin de belediyelerin görevi olduğu ifade edilmiştir. Yine kanuna göre belediyeler, sağlık kuruluşu açma ve işletme ile ibadethane bakım, onarım ve inşasını yapabilir, doğal ve kültürel varlıklar ve tarihi olgular ile tarihi yerlerin bakımı, onarımı ve korunmasını sağlayabilir ve onarım durumu yoksa yenisini yapabilmektedir. Ayrıca belediyeler spora özendirmek için genç halka spor malzemesi sağlayabilir, amatör kulüplere mali ve ayni yardım ile diğer desteklerde bulunabilir, amatör karşılaşmaları organize edebilir, yarışmalarda başarılı olan öğrencilere, sporculara, antrenörlere ve teknik yöneticiye ödül verebilir (Belediye Kanunu, 2005:md.14).

Son zamanlarda hükümetlerin toplum ile yeniden bağlantı kurma çalışmaları kapsamında yeni yaklaşımlar oluşmuştur. Bu yeni yaklaşımlarda yerel yönetimler yol, ücret, atıklar vb. klasik görevleri dışında sosyal hizmetler, yaşam kalitesi ve çevre yönetimi alanlarında hizmetler vererek yerel halkın sosyal ve ekonomik kalkınmasında daha aktif konuma gelmişlerdir (Shone vd.,2016:1675). Göymen (2004:6)'e göre belediyelerin yürüttüğü faaliyetler genel olarak yerel ekonomik kalkınmaya özellikle altyapı çalışmaları ile destek olmak, yeni yatırımlar için bölgedeki çekiciliği sağlamak, yatırımcıları desteklemek, sürdürülebilir kalkınma çalışmalarını güçlendirmek, sosyal sermayeyi arttırmak, öğrenen bölge özelliğini geliştirmek, ekonomik ve sosyal kalkınmada paylaşım ve iş birliğine teşvik etmek ile tüm paydaşların uluslararası düzeyde gelişmeleri takip etmesinde kolaylık sağlamak şeklindedir.

1992 senesinde Rio'da gerçekleşen Birleşmiş Milletler Yeryüzü Zirvesinde, 21. Yüzyıldaki hedef olarak görülen sürdürülebilir kalkınmaya ulaşabilmek ve çevre ile kalkınma sorunları için Birleşmiş Milletler üyesi ülkelerin kabul ettiği Gündem 21 eylem planı oluşturulmuştur. Bu planın 21. ve 28. başlıklarında yerel unsurlar ön planda olduğundan yerel yönetimlerin ve yerel katılımın gerekliliği vurgulanarak "Yerel Gündem 21" kavramı ortaya çıkmış ve yerel yönetimlerin planlama, yönetme ve uygulama gibi tüm süreçlerinde halkın katılımını sağlayacak projelerin uygulanması hedeflenmiştir (2021 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, 2022). Nitekim bu konuda

McEwan (2003:480-481) daha adil bir toplum için, halkın katılımı ve hesap verebilirlik üzerine kurulu yerel yönetim uygulamalarının gerekli olduğunu savunmaktadır.

Yerel yönetimler merkezi yönetimden daha fazla yerel bilgiye sahip olmalarından ve arazi planı, yerel kalkınma gibi konularda yasal olarak yetkilendirilmelerinden dolayı, turizmi yönetme ve geliştirme süreçlerinde daha aktif rol oynayabilmektedir (Nunkoo, 2015:625). Ayrıca yerel yönetimlerin tarafsızlığı ve ticari çıkarlarının olmaması (Shone vd., 2016:1676), kendi kendilerini yönetmeleri, yapısal değişikliklerin etkisinin yerel düzeyde daha fazla olması ve gözlemlenebilmesi, planlı müdahale ve kurumsal değişikliklerin daha fazla etkili olması (McLennan vd., 2014:108) da yerel yönetimlerin turizm sürecindeki konumunu güçlendirmektedir.

2.2. Toplum Temelli Turizm

Toplum, kişilerin birbiri ile bağ kurduğu ve birbirlerini etkilediği birey davranışlarını içeren, bu davranışlara kurallar koyan, içerisinde karşılıklı yardım/destek ve ayrışma/kümeleşme olgularının olduğu, kültürden ortak faydalanılan ve sürekli değişiklik içeren sosyal bir yapıyı ifade etmektedir (Bahar, 2009:25-26). En genel ilişkiler toplumu ifade ederken toplumsal yapı bu ilişkilerin düzenlenmiş şekli olup, toplumsal yapının taşıdığı unsurlardan birindeki değişim diğer unsurlarda da değişim yaratmaktadır. Dolayısıyla bu değişim hem doğanın değişmesi hem de toplumdaki değişim şeklinde kendini göstermektedir. Toplumsal değişim kişilerin arasındaki, grupların arasındaki ve doğa ile toplum arasındaki ilişki değişimini ifade etmektedir (Kocacık, 2003:130).

Turizm, toplumsal gelişme düzeyinin geliştiği dönem ya da yörelerde ortaya çıkmış olup, toplumsal değişimin bir ürünüdür (Kozak, Evren ve Çakır, 2013: 9). Bir diğer yönü ile turizm, gelişmekte olan ülkelerdeki bölge insanı için bir umut vadetmekte ve toplumsal değişim hızını artırmaktadır (Oktik, 2002:3).

Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılında yoksulluğu yok etmek, dünyayı korumak, eşitliği ve adaleti sağlamak amacıyla dünyadaki tüm bireyleri ve toplumları kapsayan 17 Sürdürülebilir Kalkınma hedefi “2030 Gündemi” olarak kabul edilmiştir (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları,2022). “2030 Gündem” hedeflerinde turizme tam olarak değinilmese bile, yerel toplulukların sürdürülebilir kalkınmaya daha fazla dâhil edilmesi ve daha fazla güçlendirilmesi vurgulanmıştır. Turizm konusunda ise kamu-özel sektör ortaklığını güçlendirme ve diğer paydaşları dâhil etme konusunda genel bir fikir birliği olduğu belirtilmiştir (Dolezal ve Novelli, 2022:2352).

Toplum temelli turizm, adil ve tüm kesimleri kapsayan bir kalkınma için yerel toplum katılımını vurgulayan sürdürülebilir kalkınma modeline dayanmaktadır (Dodds vd., 2018:1548). Toplum temelli turizmin tanımlanmasında literatürde farklılıklar olsa da genel olarak, turizmin toplum tarafından kontrol edilmesi ve yönetilmesi, toplumun güçlendirilmesi ve bu süreçte doğal ve kültürel kaynakların korunarak turizm ile birlikte toplum gelişiminin sağlanması şeklinde tanımlanabilir (Zielinski vd., 2021:1042).

Toplum temelli turizm gelişiminde yerel halk, turistlerle doğrudan etkileşime girme ve ziyaretçilere unutulmaz tecrübeler kazandırma konusunda en önemli paydaş konumundadır (Lee ve Jan, 2019:369). Ayrıca karar verme sürecinde kontrolü elinde tutarak ya da sürece proaktif olarak müdahale ederek turizm gelişmesini kendi değerlerine ve ilgi alanlarına göre yönlendirmektedir (Johnson, 2010:151). Yoksulluğun azaltılması amacıyla zengin yatırımcılar veya tur operatörlerinin hegemonik kontrolünde olan turizm sektöründeki yapısal bağımlılığın kırılmasına yönelik stratejilerin uygulanması toplum temelli turizmin temel amaçlarından (Giampiccoli ve Kalis, 2012:101). Eom ve Han (2019:956-957) toplum temelli turizmin ilk olarak doğanın korunmasına yönelik kırsal toplumlara ve ekoturizme odaklandığını, sonrasında kültür turizmine kadar açıldığını, başlangıca ek olarak ise gastronomi, geleneksel el sanatları ve folklor gibi farklı ürünleri de içeren projeler oluşturduğunu ifade etmiştir.

Toplum temelli turizm literatürü, toplum sahipliği ve toplum tarafından yönetilme ilkesinde birleşse de bu konuda genel olarak üç farklı girişim türünden bahsedilmektedir. Bu girişim türlerinden ilki toplumun rotasyon ile istihdam edildiği, kârların toplum projelerine aktarıldığı ya da yerel halka temettü olarak dağıtıldığı; ikincisi toplum varlıklarına dayalı aile veya grup girişimleri; üçüncüsü ise

toplum veya ailenin dışarıdan iş ortağı olduğu girişim şeklidir (Dodds vd., 2018:1549). Toplum temelli turizmin temel unsurları ise doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve korunması, toplumsal bilinç ve sahiplenme duygusu, turizm yönetiminde kurallar ve mekanizmaların olması, faydaların adil dağılımı, kârın bir kısmının topluluk fonuna katkıda bulunması, turistler ve yerel halkta karşılıklı öğrenme, doğal ve kültürel kaynakları kullanmada bilinç ve farklı kültürlerle yönelik eğitim ve anlayış olarak sıralanabilir (Suansri, 2003:15).

Toplum temelli turizmin faydaları, ziyaretçilerin memnuniyeti, turizm planlarının daha iyi hale gelmesi, faydalar ve maliyetin halka eşit dağılımı, toplumun gereksinimlerinin giderilmesi, demokratikleşme sürecinin gelişmesi (Rocharungsat, 2008:62), yerel ekonominin iyileşmesi, tesisler, yollar, parklar, eğlence ve kültürel çekicilik merkezleri ile yerel halkın yaşam kalitesinin iyileşmesi, yerel halkta çevre koruma bilinci ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, kültürel tanıtım, daha iyi yönetim, yerel halkın kültürel kimliğini geliştirme (Lee ve Jan, 2019:369-370) şeklinde sıralanmıştır. Tüm bu faydaların sağlanması için, toplum temelli turizmde çok yönlü, esnek, sistemli ve katılımcı turizm planlama yaklaşımlarının benimsenmesi gerekmektedir. Zira kalkınma ve planlama faaliyetlerindeki katılımcı yaklaşımlar, mevcut durumda var olan güç dengelerini, güçsüzlere güç kazandırarak yenilemeyi hedefler (Tosun, 2005). Toplum temelli turizmde başarılı olabilmek için (Dodds vd., 2018:1550);

- Turizmi yönetme kabiliyeti için katılımcı planlama ve kapasite geliştirilmesi,
- Pazar ile ilişkiyi basitleştiren iş birliği ve ortaklıklar ile finansal olarak uygulanabilirliğin sağlanması,
- Yerel yönetim ve yerel halka sorumluluk verilmesi,
- Toplumsal değerlere uygun sonuçlar için çevresel ve toplumsal amaçların varlığı,
- Hükümet, fon sağlayıcıları ve özel sektör vb. den kayıtlı ekonomiye ulaşmak için yardım alınması,
- Toplumsal sürdürülebilirliğin uzun süreli olması için ek gelir oluşturulması gerekmektedir.

Ancak bölgedeki turizmin ana akım turizm ve diğer ekonomik faaliyetlere göre yoksulluğun azaltılmasında yetersiz kalması, bağış yoluyla sağlanan ve sivil toplum kuruluşlarının sağladığı dış finansmanın sona ermesi sonrası düşük yaşam kalitesi beklentisi, faydaların tekelleştirilmesi ve seçkinler arasında paylaşılması, yoksulların dışlanması gibi sebepler toplum temelli turizmin başarısızlığına neden olmaktadır (Zapata vd., 2011:727). Bunlara ek olarak toplum temelli turizmin başarısının önündeki engelleri Dodds vd. (2018:1558); yetersiz finansman ve finansman becerisi, yabancı turistlere doğrudan pazarlamanın yetersizliği, piyasaya hazır olmayan ürün sunulması, pazara erişim sağlamada sıkıntı, arazi yönetiminde yerel halk ya da merkezi yönetime yetki verilmemesi şeklinde ifade etmiştir.

2.3. Toplum Temelli Turizmde Yerel Yönetimler

Turizm gelişim sürecinin etkili bir şekilde yönetilmesi, kamu sektörünün politikalar oluşturmak yoluyla müdahalesini ve çeşitli düzenlemelerini içermektedir. Bu politikaların amacı tüm paydaşların faydalardan en üst seviyede yararlanmasıdır (Zielinski vd., 2021:1043). Turizm geliştirme politikaları eşit ekonomik kalkınma, çevrenin korunması, kültürün korunması ve iyi yönetim olarak sürdürülebilir ilkelere dayalıdır (Lee ve Jan, 2019:370). Hükümetin çoğunlukla turizm gelişimine rehberlik eden ve bunun için gerekli faaliyetleri düzenleyen işlevinin olduğu düşünülmektedir. Hükümetin yalnızca kamu tesislerini tedarik ettiği görüşü yerine, gelişen çağda yerel kalkınmada sürdürülebilirliğin de dikkate alınması görüşü oluşmuştur (Luo ve Bao, 2019:346). Hükümetler turizm gelişiminde yerel halkın yaşam kalitesini ve refahını sağlamak için turizm politikaları oluşturan yapılardır (Lee ve Jan, 2019:370). Ayrıca hükümet ortak bir amaç için bir araya gelmiş paydaşların çıkarlarını korumakla yükümlüdür. Hükümetin yerel temsilcilerinin, yerel halkın çıkarlarını koruduğu ve uyumunu arttırdığı ve yerel kalkınmayı doğru bir şekilde yönlendirdiği düşünülmektedir (Luo ve Bao, 2019:347). Neoliberal yaklaşımlar ile birlikte yerel yönetimlerin yol,

çöp vb. klasik görevlerinden farklı olarak sosyal hizmetler, toplumsal refahın korunması ve çevre yönetimini içerir yeni görevlerine vurgu yapılmıştır (Shone, 2016:1675).

Turizmle en fazla bağlantısı olan yerel yönetim birimi belediyelerdir. Belediyelerin altyapı, zabıta, itfaiye, sağlık hizmetleri ve sosyal yardımlar, sağlık kuruluşları kurulması ve bunların yönetimi, imar, yapı denetimi, ulaşım, tüketicinin korunması vb. hizmetleri yerel halka yönelik gibi görünse de, turistler de bu hizmetlerden faydalanmaktadır. Dolayısıyla belediyenin temel görevleri muhakkak turizmle bağlantılı olacaktır (Baş vd., 2007).

Yerel yönetimler arazi kullanımı, planlaması ve geliştirilmesi konusundaki yasal yetkileri ve turizm gelişiminin özel sektör girişimcileri ile yapıldığında optimal etkilerinin olmayacağı gibi nedenlerle destinasyon yönetiminde önemli bir paydaş konumundadır (Shone, 2016:1676). Bu paydaşlık durumu yerel yönetimlerin, yöneticilerinin yerel halk tarafından seçilen kişilerden oluşması, yerel halkın çıkarlarını koruması, tarafsızlıkları ve ticari çıkarlarının olmayışı, toplumun çıkarlarını temsil etmesi, yerel bilgilerinin varlığı, istikrarlı ve kalıcı yapıları ve turizmin olumsuz etkilerinin en fazla yerel halk üzerinde hissedilmesi gibi etkenlerden dolayı bir destinasyondaki sürdürülebilir turizmi koordine etmek, uygulamak ve geliştirmedeki rolüne atıfta bulunmaktadır (Ruhanen, 2013:82).

Baş vd. (2007)'ne göre yerel yönetimlerin turizm kapsamına giren görevleri; ziyaretçiler için konferans yeri vb. ile yerel halka yönelik müze, tiyatro, park, spor vb. boş zaman faaliyetlerinin düzenlenmesi, bölgesel planlar oluşturmak, arazi kullanımında denetim sorumluluğu, turistlere yönelik hizmetler, araç park yerleri, karavan parkları, istatistik verilerinin hazırlanması, tanıtım, pazarlama, tarihi yapıların korunması ve toplum sağlığı gibi alanlardaki hizmetlerdir. Buna ek olarak belediyeler direkt olarak turizme yönelik; konaklama tesisleri yapılması, belediye dışında bir girişimci ya da işletme tarafından kurulmuş olan konaklama tesislerine işletme belgesi verilmesi, yiyecek içecek işletmelerinin kurulması ve daha önce kurulanlara belge düzenlemek ve denetim yapmak, sinema ve tiyatro vb. eğlence merkezleri kurulumu bunlara belge verilmesi ve denetimleri, yerel halk için turizme yönelik eğitim organizasyonları, turizme yönelik meslek kursları, fuar, sergi, panayır, festivaller şeklinde organizasyonlar, turizm bürolarının açılması, belediye personelinin turizm kapsamında yetişmesi, broşür ya da tabela oluşturulması hizmetlerini de vermektedirler (Baş vd., 2007).

Yerel yönetimlerin toplum temelli turizmdeki rolleri, işlevleri, hizmet ve uygulamalarının neler olduğunun ortaya koyulmasında bu konuda yapılan çalışmaların genel olarak incelenmesinde fayda vardır. Bu bağlamda incelenen çalışmalar perspektifinde toplum temelli turizmde yerel yönetimlerin: i) Turizm odaklı faaliyetleri arasında tanıtım ve reklam hizmetlerinde önemli role sahip oldukları (Bulut vd., 2016; Ertaş vd., 2020; Şener ve Oktay, 2021; Köseadağ, 2022), ii) Maddi ve aynı desteklerle yerel halkın desteklenmesinin toplum temelli turizme katkı sağladığı (Zapata vd., 2011) ve yöre halkının bu konuda beklentilerinin olduğu (Güdü Demirbulat ve Aydemir, 2015), iii) yerel halkı merkeze alan ve turizme eklemleyen planlama faaliyetlerinde buldukları/bulunmaları gerektiği (Lee ve Jan, 2019; Karacaoğlu vd., 2016; Negiz ve Akman, 2011), iv) Yapılan turizm faaliyetleri ve planlamasında doğal ve kültürel kaynakların korunmasında hem yerel yönetimlerin hem de yöre halkının rol ve sorumluluklarının bulunduğu (Azaklı ve Özgür, 2004; Bulut vd., 2016; Şener ve Oktay, 2021), v) Yerel yönetimlerce çevre koruma ve düzeni, altyapı, temizlik hizmetlerinde turizmi destekleyen ve canlandıran turizm ve toplum temelli stratejilerin benimsenmesi gerektiği (Ünlüönen ve Sevim, 2005; Sarı Gök ve Ünüvar, 2019), vi) Yerel yönetimlerin yürüttükleri sosyal ve kültürel etkinliklerle toplum temelli turizme maddi-manevi teşvikler oluşturdukları ve farkındalıklar geliştirdikleri (Baş vd., 2007; Kömürcü, 2013; Sağlamtaş, 2019) ve turizm bölgelerinin tanıtılmasında yerel yönetimlerin bu etkinliklere daha çok yoğunlaşması gerektiği (Pelit ve Gökçe, 2016) tespit edilmiştir.

Yerel yönetimlerin turizmde yerel halkı ve yerel bölgeyi merkeze alan hizmet/işlevleri ilgili literatürdeki uygulamalar perspektifinde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

a) Tanıtım ve Reklam İşlevleri: Ülkemizde turizmin tanıtımı ve pazarlaması süreçlerinde ön planda Kültür ve Turizm Bakanlığı bulunmakla birlikte, illerde valilik ve belediye gibi yerel yönetim birimlerinin de tanıtım ve pazarlamada çeşitli işlevlere sahip olduğu görülmektedir (Ertaş vd.,

2020:1077). Yerel yönetimler bir şehri sosyal, ekonomik ve fiziki özellikleri ile ilgili yakından tanıdığından tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinde de ön plandadır (Kösedağ, 2022:483). Ayrıca yerel yönetimler, yöreye özgü bir imaj verecek ve markalaşma sağlayacak özelliklerini belirginleştirip yörenin tanıtımını da yapmaktadır (Keskin, 2016:151). Ziyaretçilere yönelik tanıtım amaçlı broşür ya da tabelaları oluşturmak gibi hizmetleri de belediyeler yerine getirmektedir (Baş vd., 2007).

Güçer vd. (2012) bu konuyla ilgili çalışmalarında, belediyelerin tanıtım faaliyetlerinde internet teknolojisini kullanmalarının önemli olduğunu ve belediyelerin web siteleri vasıtasıyla daha etkin tanıtım faaliyeti yürütebileceklerini belirtmiştir. Şener ve Oktay (2021) Bolu yerel yönetimleri tarafından turizm faaliyetleri kapsamında kentin imajına olumlu katkı sunması açısından tanıtım faaliyetlerinin önemsendiğini ifade etmiştir. Bu kapsamda yürütülen projede, turizmin tanıtımına yönelik bir web sitesinin hazırlanması, web sitesi üzerinden kente gelen turistlerin ihtiyaçlarına göre hangi otele gidebileceği, hangi turizm faaliyetini nerede yapabilecekleri konusunda yönlendirme yapılması hedeflenmiştir.

Bulut vd. (2016) Muğla Milas yöre halkının turizmde destinasyon pazarlaması ve markasının oluşturulmasıyla ilgili düşüncelerini incelemiş ve halkın bu konuda yerel yönetimlerin işlevlerini önemsediklerini bildirmiştir. Yöre halkı turistik ürünleri kendilerinin geliştirdiğini ancak bu değerlerin tanıtım ve reklam faaliyetlerinde yerel yönetimlere daha çok görev düştüğü düşüncesindedirler. Ayrıca aynı çalışmada, halkın turistik değerler konusunda bilinçlenmeye ihtiyaçları olduğu ve bu konuda yerel yönetimin çabalarının yetersiz olduğu saptanmıştır.

b) Maddi veya Aynı Destekler: Belediye kanununa göre ilin sınırları içerisindeki büyükşehir belediyeleri, belediye sınırı ve mücavir alan sınırı kapsamında kalan il belediyeleri ile nüfusu 10000'i aşan belediyeler, meclisin kararını alarak turizm yatırımlarının altyapı çalışmalarını (su, termal su, doğalgaz, yol, aydınlatma, atık su vb.) faiz talebi olmadan on yıl içinde geri ödenecek şekilde ya da ücretsiz bir şekilde kendi yapabilir ya da yaptırabilir. Bu durumda tesise ortak olma durumu da söz konusudur. Yine kanun turizm geliştirme amacı taşıyan projeler için amaç dışına çıkılmaması şartıyla, ücretsiz ya da az bir ücretle Çevre ve Şehircilik Bakanlığının onaylaması ile taşınmaz tahsisini de gerçekleştirebilir (Belediye Kanunu, 2005:md.15).

Buldukları bölgenin özelliklerini en iyi tanıyan aktörler olan yerel yönetimlerin turizm potansiyellerini doğru bir şekilde değerlendirerek turizmi canlandıracak yatırımlar yapması, yöre insanları tarafından da arzu edilen bir turizm desteğidir. Örneğin Gülü Demirbulat ve Aydemir (2015) toplum temelli turizm çerçevesinde Artvin ilinin Macahel Yaylası'nda yerel halkın turizme yönelik algıları ve tutumlarını tespit ettikleri çalışmalarında, yöre halkının çoğu yaşadıkları bölgeye daha fazla turist çekmeyi sağlayacak turizm yatırımlarını istediklerini belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların büyük bir bölümü yerel/merkezi yönetimlerin turizm konusunda kendilerine yeterince söz hakkı tanımadığını açıklamışlardır.

Zapata vd. (2011) ise toplum temelli turizm yaklaşımının Nicaragua bölgesinde yoksulluğun giderilmesi, sosyal ve iktisadi açıdan kalkınmadaki rolünü ele aldıkları çalışmalarında; yukarıdan aşağı ortaya çıkan dış kaynaklar ve fonlarla hazırlanan toplum temelli turizm projelerinin yerine, yerel yönetimler ve girişimler aracılığıyla yapılan ve aşağıdan yukarı toplum temelli turizm faaliyetlerinin daha sağlıklı sonuçlar verdiği, daha hızlı bir büyüme kaydettiği ve yerel ekonomi üzerinde daha iyi etkiler bıraktığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu bağlamda yerel yönetimlerin maddi ve aynı desteklerle yerel halkı fonlamasının ve desteklemesinin toplum temelli turizme sağlayacağı katkı açısından önemli olduğu görülmektedir.

c) Planlama Faaliyetleri: Belediyelerin turizm ile ilgili çeşitli hizmetlerinin olduğu bilinen bir gerçek olup, önemli olan bu hizmetlerin sayıca fazlalığı değil hizmetlerin ev sahibi toplumun ve ziyaretçilerin beklentilerini karşılar yönde, gereksinimlerin ve kaynakların dengesini karşılayacak şekilde sürdürülebilirlik ilkeleri göz önüne alınarak planlanmasıdır (Azaklı ve Özgür, 2004:130). Toplum temelli turizmde planlama ve yönetim yoluyla, yerel halkın yaşam kalitesi artabilir, bölge kültürüne daha fazla saygı gösterilmesi sağlanabilir ve biyolojik çeşitlilik korunabilir (Lee ve Jan, 2019:370). Ayrıca yerel halkın turizm faaliyetlerine eklenmesi modelinde yerel bölgenin kadınlarına yönelik hazırlanacak bir eylem planı da kadınların istihdamını olumlu etkileyebilecektir.

Nitekim Shahmirzadi (2012) İran’da yer alan Shahmirzad bölgesinde kadın ve erkeklerin toplum temelli turizm tutum ve algılarını araştırdığı çalışmasında, kadın ve erkeklerin turizm algısı arasında anlamlı farklılaşma olduğunu belirlemiştir. Araştırmanın sonucunda kadınların toplum temelli turizm modelini kendileri için önemli bir fırsat olarak algıladıkları ve bu model aracılığıyla kadınların turizmde daha aktif rol oynayabilecekleri bildirilmiştir. Bu konuda yerli yazında da benzer uygulamalardan bahsedilmektedir. Bursa Misi köyünde gerçekleştirilen toplum temelli turizm projesinin gelir yükseltme ve istihdam sağlama faydasına özel bir önem duyulduğu, özellikle kadın istihdamı ve kadın emeğinin değer bulmasının bu proje kapsamında önemsendiği belirtilmektedir (Karacaoğlu vd., 2016).

Yerel yönetimlerin bölgenin turizm potansiyelini doğru bir şekilde öngörmesi ve planlama faaliyetlerini bu çerçevede yapması gerekmektedir. Yerel yönetimlerin sunacağı hizmetlerini bölgedeki turizm türlerine ve ziyaretçilerin ihtiyaç ve beklentilerine göre planlaması sürdürülebilir kalkınmayı destekleyebilir. Mısır vd. (2022) mikoturizm ve toplum temelli turizm ilişkisini inceledikleri çalışmalarında, mantar potansiyeli olan bölgelerde mantar turizm faaliyetlerinin planlanmasının yemek, otel, konaklama gibi hizmetlerin sunulduğu işletmelere katkı sağlayacağını bildirilmişlerdir. Ayrıca çalışmada, yerel halkın katılımıyla yapılan mikoturizm sayesinde çevre bilincinin oluşmasının, sorumlu ve sürdürülebilir bir turizm anlayışının yerleşmesinin mümkün olacağı belirtilmiştir. Negiz ve Akman (2011) yerel yönetimlerin turizme yönelik ve turizmi etkileyen hizmetlerini değerlendirdikleri araştırmalarında, yerel birimlerin tek başlarına turizmi canlandırma gayretlerinin genellikle cılız kaldığını ortaya koymuşlardır. Bu sorunun en büyük nedeninin ise yerel birimlerin ortak veya yürütücü olduğu, turizm faaliyet planlarının ve koordinasyonunun bulunmamasıdır. Sonuç olarak planlama ve turizm koordinasyon eksikliği, gerek birim gerek çalışan gerekse finansal açıdan yeterli donanımına sahip olmayan belediyelerde hizmet üretme/sunma gücünü daha çok kırılabildiği bildirilmiştir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2007’de yayımlanan “Türkiye Turizm Stratejisi 2023” hedeflerinde turizm planlamasında merkezi-yerel yönetimlerin eşgüdümünün önemsendiği ve turizm çeşitliliğinin sağlanmasında yerel yönetimlere büyük rol atfedildiği görülmektedir. Bu bağlamda yerel yönetimlerce yapılan turizm planlamalarının bu hedefler doğrultusunda yapılması önemli görülmektedir. Yerel yönetimlerin evrensel turizm pazarında görülen gelişimleri takip ederek son eğilimleri yakalaması ve buna dair iktisadi, sosyal ve fiziksel planlamalar yapması beklenmektedir (Negiz ve Akman, 2011; Soyak, 2013). Nitekim Bolu belediyesi tarafından yapılan planlamalarda Türkiye Turizm Stratejisi’nde tespit edilen hedeflere uyum konusuna dikkat edildiği ve yönetimin bunun için çaba gösterdiği belirtilmiştir (Şener ve Oktay, 2021).

d) Doğal ve Kültürel Kaynakların Korunması: Yerel yönetimler yerel halka en yakın yönetim birimi olduğundan (Basmacı, 2017: 80) turizm hareketleri ile birlikte doğal ve kültürel kaynakların korunarak kullanılmasında belediyelere de sorumluluk düşmektedir (Azaklı ve Özgür, 2004:131). Bölgenin imar planını belediyeler oluşturduğundan, bu planlar oluşturulurken kentin tarihi yapısına zarar verilmemelidir (Basmacı, 2017: 80). Kentin yapılaşması sürecinde, yeşil alanlar planlamada geniş bir şekilde yer almalı, kıyı şeritleri ve dağ manzaraları ile yörenin doğal yapısı korunmalıdır (Keskin, 2016:151). Merkezi yönetim tüm ülkeye eşit hizmet sağladığından, doğal ve kültürel kaynakların korunması, kentsel bilincin oluşturulması, söz konusu kaynakların yenilenmesi gibi konularda yerel yönetimlere büyük görevler düşmektedir (Çılgınoğlu ve Çam, 2021:51).

2863 sayılı Kanuna göre Büyükşehir Belediyesi, Valilik ve Bakanlığın iznini alan diğer belediyeler kültür varlıkları ile ilgili olarak mimarlık, sanat tarihi, arkeoloji, mühendislik ve şehir planlama gibi alanlarda uzmanları bünyesine alarak kültür varlıklarını koruma, uygulama ve denetim büroları kurabilir. Ayrıca il özel idareleri de kültürel varlıkların korunması amacıyla rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri oluşturabilecek ve uygulayabilecek büroları açabilir. Bunun yanında il özel idareleri sertifikalı sahip yapı ustalarını yetiştirmek amaçlı eğitim birimleri kurabilir (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983:md.10).

Tarihi değerlerin ve arkeolojik unsurların fazlaca bulunduğu turistik bölgelerde, bozulmuş ve uygun olmayan binalar arasında kalmış düzensiz görünen eserler, tarihi ve turistik değerleri azaltmaktadır.

Bu eserlerin restore edilmesi, eserlerin bulunduğu yerdeki peyzaj planlamasında belediyelerin direkt bir sorumluluğu yoktur. Ancak sorumluluklarının olmaması bu hizmetleri gerçekleştiremeyecekleri anlamına da gelmemektedir (Azaklı ve Özgür, 2004:131). Zira 3. Turizm Şura'sında da sürdürülebilir turizm için yerel yönetimlerin bölgelerinde kentsel ve kırsal peyzaj, kent estetiği, kent kimliği, kent mimarisi, kentin özgün değerlerinin yaşatılması; doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerin en iyi şekilde korunması tavsiye edilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 3. Yerel Yönetimler Şurası Yerel Yönetimler ve Turizm Komisyonu, 2017:6). Şener ve Oktay (2021) çalışmalarında Bolu belediyesi vasıtasıyla turizme dair yeni ürünlerin geliştirilmesi hususunda yüksek bir eğilimin olduğunu belirlemiştir. Bolu yöresinin sahip olduğu doğal yerlerin korunması için hassasiyet gösterilmesi ve bu tür yerlerin kontrolünün gerekli ekipler tarafından yapılmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır.

Toplum temelli turizmin yöresel dokunun ve bölgeye has değerlerin ilk elden korunmasına imkân tanıyan bir sistem olduğunu ifade eden bir çalışmada, bu değerlerin turizme kazandırılması ve sürdürülebilirliğin sağlanmasının ancak yöre halkının bilinci ve sorumluluğu sayesinde mümkün olacağını bildirmektedir (Bulut vd., 2016:11). Ancak Muğla'da toplum temelli turizm geliştirilmesinde destinasyon pazarlaması ve yöresel değerlerin turizm amaçlı kullanımı için yerel halkın bilinçlendirilmesi kapsamında, yerel yönetimlerce birtakım çalışmalar yapıldığı fakat bu çalışmaların yeterli olmadığı belirlenmiştir (Bulut vd., 2016:11). Sarı Gök ve Ünüvar (2019) ise Burdur ve Isparta yöresi destinasyon yönetimi ve turizm gelişiminde yerel yönetimlerin işlevlerinin halk tarafından önemsendiğini ve tanıtım, altyapı çalışmalarında sürdürülebilirlik, yerel katılım ilkesinin benimsenmesinin gerekliliğini kanıtlarla ortaya koymuşlardır.

e) Çevre Koruma ve Düzeni, Altyapı, Temizlik Hizmetleri: Turizm gelişimi için ve turizm hareketleri esnasında çevre oldukça önemli bir pozisyonda olup, artan ziyaretçi sayısı ile birlikte bölgede altyapı, üstyapı ve çevresel sorunlar meydana gelebilmektedir (Saraç ve Türkay, 2019:99). Bir yerel yönetim birimi olan belediyelerin kararları ve uygulamaları ile çevre kullanılmakta olduğundan belediyenin bu işlevleri çevreyi değiştirmektedir. Aynı zamanda belediyeler çevreyi korumak, yeniden oluşturmak, daha iyiye gitmesini sağlamak ve bunların yapılmasına yönelik kurallar koymak, bu işlemleri denetlemek işlevlerini de yerel halkın katılımı ile yerine getirdiklerinden yerel çevre yöneticisi sayılmaktadır (Zeytin ve Kırloğlu, 2014:245).

Kentler planlanırken ulaşımı kolaylaştıracak şekilde ve mekânlar genişçe planlanmalı, görüntü, koku ve gürültü kirliliğine karşı önlemler alınmalı, arıtma tesisleri oluşturulmalı, çarpık yapıların varlığı sona erdirilmeli, eski yapıların görünüşleri düzeltilmeli, yeşil alanların sayısı arttırılmalı, alternatif ulaşım seçenekleri meydana getirilmeli, yatay yapılar öncelik verilmelidir (Keskin, 2016:151-152). Turistik bir bölgenin su, atık su, enerji, sağlık, atıklar ve drenaj, yollar ve sokaklar, haberleşme sistemi, güvenlik, metro, tünel gibi unsurları altyapı yatırımlarını; turizm işletmeleri, sağlık merkezleri, alışveriş merkezleri vb. gibi ziyaretçilerin ihtiyaçlarını gideren altyapı dışındaki unsurlar ise üstyapı yatırımlarını oluşturmaktadır (Saraç ve Türkay, 2019:99).

Ünlüöner ve Sevim (2005:55-56) turistik arz kaynaklarının değerlendirilmesinde yerel yönetimlerin rolünü inceledikleri çalışmalarında, turizm yatırımları da yapan yerel yönetimlerin altyapı çalışmaları ve denetimi, çevre ve tesislerin denetimi hizmetleri, müze hizmetleri ve kültürel faaliyetleri düzenleme hizmetlerinin turizm yatırımı kapsamında değerlendirildiğini ortaya koymuşlardır. Yerel yönetimler altyapı, üstyapı, imar ve şehircilik gibi faaliyetlerin haricinde destinasyon gelişiminde, destinasyon pazarlanmasında ve yönetilmesinde daha fazla rol ve sorumluluk alabilirler. Çünkü yerel yönetimler arasında önemli kamusal kaynaklara sahip olan belediyelerin bu avantajlarını turizmin bölgesel gelişimi için kullanmaları önemli farklılıklara neden olabilir. Ayrıca Türkiye'deki her bir şehrin turizm potansiyelinin artırılması ve markalaşmalarının sağlanabilmesi için doğal kaynaklarının yerel yönetimler aracılığıyla en doğru biçimde kullanılması önem arz etmektedir (Keskin, 2016:149-150).

Literatürdeki ilgili uygulamalarda da turizm potansiyeli bulunan yerlerde yerel yönetimlerce verilecek çevre koruma, altyapı hizmetlerinin oldukça önemsendiği görülmektedir. Son yıllarda yerel ve merkezi yönetimlerin çabalarıyla tanınmaya başlanan ve turizm potansiyeli yüksek olan Burdur ilinde bulunan Salda gölünde yapılan görüşme ve gözlemler neticesinde göl ve civarında artan turist

sayısı nedeniyle altyapı çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Ayrıca yerel toplum, turistlerin bölgeye ilgisinin artmasıyla birlikte göl ve çevresinin kirleneceği, gölün yapısının değişebileceği kaygısı taşımaktadır (Sarı Gök ve Ünüvar, 2019:1070). Bu bağlamda yerel yönetimlerin işlevlerini yerine getirirken toplum temelli turizmi ve sürdürülebilirlik ilkelerini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Zira Bursa Misi köyünde toplum temelli turizm projesinin gelişimiyle birlikte yerel yönetimlerce yapılan bazı altyapı ve üstyapı yatırımlarının destinasyondaki hayat kalitesini artırdığına dair kuvvetli bir görüş birliği bulunduğu bildirilmiştir (Karacaoğlu vd., 2016). 3. Turizm Şurası'nda Yerel Yönetimler ve Turizm Komisyonu, yerel yönetimlerin bir takım girişimlerde bulunması gerektiği konusunda tavsiyelerde bulunmuştur. Bu tavsiyeler; turizm sektöründekilere çevre bilinci oluşturarak turizm yatırımlarının “yeşil büyüme” yönünde doğal, tarihi ve sosyal çevreyi geliştirecek ve koruyacak şekilde olması; turizm işletmeleri tarafından tüketilen yenilenemeyen ve sınırlı olan kaynak kullanımının en az seviyeye getirilmesidir. Ayrıca arazi kullanımı ve altyapı kararlarında sürdürülebilir turizm dikkate alınmalıdır (Kültür ve Turizm Bakanlığı 3. Yerel Yönetimler Şurası Yerel Yönetimler ve Turizm Komisyonu, 2017:6).

f) Sosyal ve Kültürel Etkinlikler: Bir yerel yönetim birimi olan belediyelerin rekreasyon, kültür, sanat, spor vb. alanlardaki faaliyetleri ilk olarak yerel halk için sunulmakta olup, bu hizmetler bazı ziyaretçilerin de dikkatini çektiğinden söz konusu alanlardaki belediye hizmetleri, turizm gelişimi ve kazançlarını etkilemektedir. Kültürel ve sosyal etkinlik olarak belediyeler; kültür ve sanat etkinliği olarak festivaller, karnavallar, fuarlar, dans, müzik, film, drama, el yapımı malzemelerin sergisi, yerel kültürel kutlamalar, inanç gelenekleri, tarihi ve önemli olayların kutlanması, kongre, sempozyum, panel, seminer vb. gibi kültür ve eğitim faaliyetlerini içine alan hizmetler verebilmektedirler (Azaklı ve Özgür, 2004:120-121). Baş vd. (2007)'ne göre yerel yönetimler yerel halkı turizm konusunda bilinçlendirmek amacıyla seminer ve toplantı düzenlemek, turizm istihdamı için mesleki kurslar ve okullarda eğitim vermek, belediye personelinin turizm ile ilgili hususlarda yetiştirmek gibi alanlarda da hizmet verebilmektedirler. Bir yerel yönetim birimi olan belediyeler, hizmet verdiği yerel halkın mutluluğu, yaşam kalitesi ve hemşehricilik duygusunun yerel halkta hissedilebilmesi için sosyal turizm hizmetlerini ücretsiz olarak sağlamalıdır. Ayrıca boş zaman, dinlenme, eğlence ve tanıtım faaliyetleri kapsamında özellikle maddi gücü yetersiz vatandaşlara yönelik kısa geziler düzenleyebilmekte, dolayısıyla sosyal turizme destek verebilmektedir (Kızıllırmak ve Ertuğral, 2012: 45-50).

Yerel halkın katılımıyla gerçekleşen fuar, kutlama, karnaval ve festival vb. etkinliklerin bölgeye sosyal fayda, toplumsal katkı ve turistik çekicilik sağladığı da görülmektedir. Yemek festivali kapsamında Fethiye ilçesinde düzenlenen Kuzugöbeği Mantar Festivalinin yöre halkı üzerindeki etkisini inceleyen Sağlamtaş (2019) festivalin bölgeye turistik çekicilik sağladığını ve iş adamları, esnaf ve halkın festivale destek sunduğunu bildirmiştir. Dolayısıyla sosyal ve kültürel etkinlikler toplum temelli turizmin ihtiyaç duyduğu mali desteğin sağlanmasında yerel yönetimlerce potansiyel kaynaklar olarak değerlendirilebilir.

İlgili literatürde de bölgedeki turizm faaliyetlerini canlandırdığı gerekçesiyle sosyal ve kültürel faaliyetler düzenlemek yerel yönetimler tarafından sıkça tercih edilmektedir. Bunlardan birisi de Bozcaada'da gerçekleştirilen Yerel Tatlar Festivali'dir. Bu festivali etkinlik turizm çeşidi olarak inceleyen Kömürçü (2013), festivalin bölgeye/bölge halkına bölgenin tanıtılması ve yerel halka sosyal, kültürel, iktisadi ve çevresel olarak fayda sağlaması açısından önemli etkilerinin olduğunu bildirmiştir. Ayrıca bölgede gerçekleştirilen tanıtım faaliyetlerinin ve festival etkinliklerinin yetersiz olduğu ve halkın bu konuda beklentilerinin bulunduğu belirtilmiştir.

Afyonkarahisar ve Sandıklı özelinde yapılan bir çalışmada belediyelerin turizme yönelik faaliyetleri incelenmiş ve halkın genel olarak belediyenin kültürel faaliyetlere yönelik çalışmalarını yetersiz buldukları ifade edilmiştir. Araştırmada kültürel faaliyet işlevini yerine getirme konusunda Afyonkarahisar belediyesinin kültürel toplantıları çoğaltması, halkın beraber katılacakları organizasyonlar düzenlemesi, ilin kültürel yapısını bozan unsurları gideren tedbirler alması, kültürel manada çekicilik unsurları saptayarak bunları talep edecek potansiyel turistlere bölgenin yeterli tanıtımını yapması tavsiye edilmiştir (Pelit ve Gökçe, 2016:119).

3. TARTIŞMA

Bu çalışmada hem bilim çevrelerince hem de yönetim otoritelerince son dönemlerin en popüler konusu olarak görülen sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma olgusunun turizm destinasyonları açısından da önemli hale geldiği görülmüştür. Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez Birleşmiş Milletlerin 1987 yılında düzenlediği Brundtland Raporu'nda belirtilmiştir (Domínguez-Gómez ve González-Gómez, 2017:136). Dünya genelinde sosyal, kültürel, iktisadi ve çevresel anlamda sürdürülebilir bir kalkınma için alternatif turizm türlerine önem verildiği ve bu kapsamda toplum temelli turizm modelinin öne çıktığı görülmektedir. Sürdürülebilir turizm açısından kilit önem atfedilen toplum temelli turizmin, toplumun da turizme katılım sağlamasını hedefleyen, toplumu sosyal, iktisadi, çevresel anlamda etkileyip avantaj sağlayan bir alternatif turizm anlayışı olarak (Hwang ve Choi, 2018:4) yerel yönetim aktörlerinin ilgisini çektiği belirlenmiştir. Çünkü yerel yönetimler tarafından önemsenen ve faaliyet planlamasında ön sıralarda bulunan yerel halkın ve turistlerin ihtiyaçlarının giderilmesi meselesi toplum temelli turizmle rahatlıkla çözüme kavuşturulabilir. Ayrıca Dünya Turizm Örgütü'nün de ifade ettiği gibi bu ihtiyaçlar giderilirken kaynakların gelecek nesillere de aktarımı (Kaypak, 2010:99) yerel aktörlerce sağlanmış olacaktır. Bu doğrultuda doğal ve kültürel turizm potansiyeli bulunan bölge ve yerel topluluklar için toplum temelli turizm anlayışının benimsenmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimlerin dâhil olduğu toplum temelli turizmin bölgeye ve yerel halka sağladığı en önemli faydalar arasında bölgesel dengesizliğin giderilmesi ve bölgesel kalkınma sürecini hızlandırması olduğu görülmektedir. Literatürde konuyla ilgili yapılan çalışma bulguları da bu durumu desteklemektedir. Karadağ (2011) Isparta ili özelinde bölgesel dengesizliklerin giderilmesinde yerel yönetimlerin rolünü araştırmış ve yerel yönetimler tarafından turizm potansiyelinin doğru bir şekilde değerlendirilmemesinin bölgesel kalkınma sürecinde önemli sorun teşkil ettiğini belirlemiştir. Arslan ve Çetiner (2021) Konya ili özelinde yerel yönetimlerin bölgesel kalkınmada rolünü inceledikleri çalışmalarında ise, turizmin gelişmişliği bir kalkınma ölçütü olarak değerlendirilirken turizm faaliyetlerinin yetersizliği kalkınma sürecinde önemli bir sorun olarak belirlenmiştir.

Çalışmada toplum temelli turizmin sürdürülebilirliğinin turizmden sağlanan çıktılarının yerel topluluğun genelinin faydasına kullanılmasıyla sağlanabildiği belirlenmiştir. Toplum temelli sürdürülebilir turizm yerel halkın yönetme, planlama, faydalarından eşit yararlanma vb. gibi turizmin tüm süreçlerinde yer alarak çevresel, sosyal, tarihi sürdürülebilirliğin sağlanması ve hem yerel halkın hem de turistlerin memnuniyetinin artırılmasıyla (Goodwin ve Santilli,2009; Burgos ve Mertens, 2017; Cornelisse,2020; Suansri,2003) mümkün olabilmektedir. İlgili literatürde toplum temelli turizm projelerinde yöre halkının projeden edinilen ekonomik faydaların paylaşımına dair çekincelerinin bulunabileceği ve çıktılarının dağılımında adaletsiz davranılması durumunda sorunlar yaşanabileceği belirtilmektedir (Mitchell ve Muckosy, 2008; Kim vd., 2014; Karacaoğlu vd., 2016). Bu bağlamda yerel toplum turizmden faydalanamazsa ya da turizm yerel topluma maliyete neden olursa, yerel toplumun turizm algısı değişecek ve dolayısıyla sürdürülebilir turizm amaçlarına ulaşamayacaktır (Aslan, 2008:73).

Toplum temelli turizmde geleneksel planlama yaklaşımından ziyade toplumların karar alma sürecine ve planlama faaliyetlerine katılımının desteklendiği yani esnek, çok yönlü ve katılımcı yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Geleneksel planlama yaklaşımında turizmle alakalı kararlar, turizm alanının ve yerel halkın sosyo-ekonomik şartlarına dikkat edilmeden, bazı çıkar grupları ve bunlarla ilişkili yerel seçkinlerin ilgi ve çıkarlarına göre düzenlenebilmektedir (Mitchell ve Reid, 2001; Tosun, 2005). Yani Mitchell ve Reid (2001)'in ifadesiyle; yerel toplumlar turizm gelişmesinin öznesi değil objesi olarak görülebilmekte ve alınan kararların olumsuz etkilerini yakından hissedebilmektedir. Ancak literatürde turizmin hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin en fazla turizm bölgesine yakın olan yerel insanlar üzerinde görüldüğü ve sürdürülebilir turizmin ilk önce yerel seviyede başlaması gerektiği (Prugh vd., 2000; Sarı Gök ve Ünüvar, 2019) tespit edilmiştir. Bu bağlamda Scheyvens (2002) sürdürülebilirlik ile yerli toplumların turizmle alakalı kararlara ve planlamalara katılımının özdeşleştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

Çalışmada elde edilen diğer bir bulgu, yerel yönetimlerin turizm alanında sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesinden çevre koruma ve altyapı hizmetlerine, doğal ve kültürel kaynakların korunmasından tanıtım ve reklam işlerine, planlama faaliyetlerinden maddi ve aynı destek vermeye kadar birçok işlevinin olduğudur. İlgili literatürdeki çalışmalarda da genel kanı yerel yönetimlerin turizm konusunda rol ve sorumluluklarının bulunduğu (Aslan, 2008; Ünlüöner ve Sevim, 2005; Negiz ve Akman, 2011; Keskin, 2016), ancak işlevlerini yerine getirmede gösterilen çabaların yetersiz olduğu yönündedir (Pelit ve Gökçe, 2016; Bulut vd., 2016; Sarı Gök ve Ünüvar, 2019). Aslan (2008) Akkaya'daki turizm planlamasında yerel toplumun katılımını incelediği çalışmada yerel halk arasından seçilen katılımcıların çoğu, devlet ve yerel yönetimlerin turizm planlaması yapması gerektiğini ifade ettikleri belirlenmiştir. Bu noktada yerel seçkinlerin kararlara etkisinin azaltılmasında devletin öncülük etmesi gerektiği savunulurken, yerel şartların en iyi yerel yönetimlerce bilinmesinden dolayı planlamalarda yerel yönetimlerin aktif olması gerekliliği iddia edilmiştir. Nitekim benzer sonuçlara ulaşan Güdü Demirbulat ve Aydemir (2015) çalışmalarında evlerini ve arazilerini turizm amaçlı kullanmak isteyen katılımcıların olduğuna ve yöre halkının turizm desteğine ihtiyaç duyduğuna dikkat çekmiştir. Bu noktada bölgenin yönetiminde söz sahibi olan yerel aktörlerin aynı veya nakdi yardımlarla bu halkı turizm için desteklemesi/yönlendirmesi önemli bulunmaktadır. Genel olarak çalışmada turizm potansiyeli yüksek olan bölgelerde yöre halkının toplum temelli turizmden hoşlandığı, turizmden beklentilerinin yüksek olduğu ve bölgelerinin daha çok turist çekmesini sağlayacak turizm yatırımı beklentisi içinde olduğu değerlendirilmiştir. Bu noktada yerel halkın beklentilerini karşılayacak adımların atılması, yerel değerleri ve bölgeyi tanıtan reklam faaliyetlerinin işe koşulması gerekmektedir. Zira, turizmin gelişimi ve sürdürülebilirliği konusunda yerel yönetimler öncülüğünde gerçekleştirilecek tanıtım/reklam faaliyetlerinin ve destinasyon yönetiminin önemli ve belirleyici olduğu (Şener ve Oktay, 2021; Bulut vd., 2016; Sarı Gök ve Ünüvar, 2019) ifade edilebilir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Toplum temelli turizm ile yerel yönetimler arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, destinasyona ve yerel halka en yakın konumda olan ve bu sebeple halkı ve bölgeyi en iyi tanıyan yerel yönetimlerin turizmle ilgili olabilecek temel hizmet/işlevleri literatürde bulunan uygulamalar üzerinden teorik olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmada elde edilen sonuçlar ilgili literatüre hem teorik hem de pratik yönden önemli katkılar sağlamaktadır.

Teorik Katkı

Çalışmada, yerel yönetimlerin hem kendi halkına ve bölgesine hem de turizme yönelik hizmetlerinin turizm hareketlerinde büyük etkiye neden olabileceği teorik olarak kanıtlanmıştır.

Bu çalışmada teorik olarak yapılan açıklamalarla, yerel topluma fayda sağlama açısından hedefleri benzerlik gösteren toplum temelli turizm modeli ile yerel yönetimler arasında bir bağlantının var olduğu ve sürdürülebilirlik açısından bu bağlantının önemli olduğu ortaya koyulmuştur. Ayrıca literatürde bulunan uygulamalardan yola çıkarak, turizm konusunda yerel yönetimlerce atılacak her bir adıma halk tarafından büyük önem atfedildiği görülmektedir. Yaşadığı bölgede yapılacak turizm faaliyetlerinde aktif rol oynamaya gönüllü olan halk, yerel yönetimlerce desteklenmeye ihtiyaç duymaktadır. Toplum temelli turizmin başarılı bir şekilde sürdürülmesinin temel belirleyicilerden birinin de yerel yönetimlerin turizm faaliyetlerindeki hizmet/işlevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi olduğu belirlenmiştir.

Pratik Katkı

Toplum temelli turizm bağlamında incelenen araştırmaların perspektifinde bu çalışmada elde edilen sonuçlar yerel yönetimler ile toplum temelli turizmin ilişkisini açıklamada uygulamaya/pratiğe dönük zengin katkılar sunmaktadır. Özellikle toplum temelli turizmi ele alan çalışmalarda turizmin bölgesel gelişimi ve planlamasında temel anlayışın, turizm yerlerindeki biyo-fiziksel çevrenin ve kültürel kaynakların korunması gerekliliği düşüncesine odaklandığıdır. Bu ihtiyacın turistlerin ve yöre halkının direkt olarak çevresel/kültürel korumaya eklenmesiyle veya bu yöndeki faaliyetlerin geliştirilmesiyle sağlanabileceği gibi, dolaylı olarak mevcut değerleri ve zenginliği

koruma amaçlı yerel fonlar ve destekler geliştirilerek de sağlanabileceği görülmektedir. Doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir bir anlayışla kullanılması ise yerelde yaşayan halkın ve yönetimin iradesi ile mümkün olabileceği strateji belgelerinde de ortaya koyulmaktadır. Zira turizm hareketlerinden en fazla, destinasyonda yaşayan bölge halkı ve destinasyon çevresinin etkilendiği görülmektedir. Bu bulgular, turizm hareketlerinin başarısı ve sürdürülebilir turizmin gerçekleştirilebilme durumunun, toplum temelli turizmin sağlıklı bir şekilde uygulanmasıyla mümkün olabileceğini göstermektedir.

Bu çalışmada yapılan literatürden elde edilen bilgiler ve bulguların ilgili çalışma örnekleriyle kıyaslanması doğrultusunda toplum temelli turizmin başarısında yerel yönetimlere ve toplum üyelerine önemli roller düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Yerel yönetimlerden sürdürülebilir turizm için tanıtım/reklam, maddi veya aynı destekler, planlama faaliyetleri, doğal ve kültürel kaynakların korunması, çevre koruma ve düzeni/altyapı/temizlik hizmetleri, sosyal ve kültürel etkinlikler sunma işlevlerini yerine getirmeleri beklenmektedir. Ancak ilgili yazından da anlaşılacağı üzere (Karadağ, 2011; Pelit ve Gökçe, 2016; Arslan ve Çetiner, 2021; Şener ve Oktay, 2021), bazı yerel yönetimlerin bu işlevlerini yerine getirmede ve bölgelerinin turizm potansiyellerini kullanmada birtakım sorunlarla karşılaştıkları tespit edilmiştir.

Öneriler

Çalışmanın amacı ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda toplum temelli turizm konusunda yerel yönetimlerin rol ve sorumluluklarının neler olduğu/olacağı ve bu konudaki çözüm önerileri aşağıda sıralanmıştır:

1. Toplum temelli turizm, yerel yönetimler tarafından sunulacak planlar ve fırsatlar doğrultusunda halkın aktif katılımıyla gerçekleştirilecek sosyal turizm, mikoturizm, kırsal turizm, kültür turizmi, spor turizmi, dağ turizmi, ekoturizm faaliyetleri ile geliştirilerek yerel kalkınmayı destekleyen bir faaliyet haline dönüştürülebilir.
2. Kültür ve Turizm Bakanlığı öncülüğünde düzenlenen turizm şuralarında da bildirildiği üzere, yerel yönetimlerin turizmin sürdürülebilir gelişimini sağlayabilmesi için bir "Turizm Kurulu"nun hayata geçirilmesi ve yerel yönetimlerin destinasyon odaklı turizm yönetimine geçmeleri önerilmektedir.
3. Yapılacak turizm planlama faaliyetlerinde, yerel toplumların turizm büyümesinin "nesnesi" değil "öznesi" olarak görüldüğü bir planlama yaklaşımının yerel yönetimlerce benimsenmesi önerilmektedir. Böylece paydaşlar arasında sorumluluk paylaşımı ve alınan kararların olumsuz etkilerinden toplum korunmuş olmaktadır.
4. Toplum temelli turizmin başarılı olması ve faydalarından halkın yararlanabilmesi için esnek, sistemli, çok yönlü, katılımcı, çevrenin ve toplumun sosyo-ekonomik çıkarlarının gözetildiği planlama faaliyetlerinin yapılması önerilmektedir.
5. Toplum temelli turizmin başarılı olmasında önündeki engellerin yerel yönetimlerce kaldırılması önerilmektedir. Bu noktada turizm için finansman kaynaklarının doğru belirlenmesi ve finansman becerisinin geliştirilmesi, yabancı turistlere doğrudan pazarlamanın geliştirilmesi, yerel pazarlara erişimin kolaylaştırılması, arazi yönetiminde yerel halk ya da merkezi yönetime yetki verilmesi gerekmektedir.
6. Çalışmada turizm odaklı faaliyetlerde hem yerel halkın hem de yönetimlerin yönlendirme ve finansal desteğe ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Konuyla ilgili düzenlemelerin politika üreticiler ve yetkili yönetim tarafından yapılması önerilmektedir.

Bu çalışmada toplum temelli turizm ile yerel yönetimler bağlantısı ilgili literatür çerçevesinde kavramsal olarak ele alınmış ve bazı kanıtlara ulaşılmıştır. İlgili konu gelecekte yapılacak nicel veya nitel başka araştırmalarda, toplum temelli turizm ve yerel yönetimler bağlantısına yönelik bu çalışmanın sonuçlarını destekleyen önemli sonuçlara ulaşılabilir ve literatüre katkı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Arslan, E. ve Çetiner, T. (2021). Bölgesel Kalkınmada Yerel Yönetimlerin Rolü: Konya Örneği. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 13(24), 89-103.
- Aslan, A. (2008). Turizm planlamasına yerel toplumun katılımı: Saklı bahçe Akyaka üzerine bir inceleme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 19(1), 71-83.
- Avcıkurt, C. (2009). *Turizm Sosyolojisi Genel ve Yapısal Yaklaşım* (3. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Azaklı, S. ve Özgür, H. (2004). Belediyelerin Turizme Yönelik ve Turizmi Etkileyen Hizmetleri. İçinde; Yüksel A. ve Hançer M. (Editör). *Turizm ilkeler ve yönetim* (ss.121-142). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Bahar, H.İ. (2009). *Sosyoloji* (3. Baskı). Ankara: Usak Yayınları.
- Bahar, O. (2003). Kitle Turizminin Çevre Üzerindeki Olası Etkileri: Bodrum Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 150-158.
- Bahar, O. (2007). Bölgesel Kalkınmada Turizm Sektörünün Ekonomik Açından Yeri ve Önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19).
- Basmacı, D. (2017). Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü: Beyoğlu Belediyesi Örneği= The Role Of Local Governments In The Protection Of The Cultural Heritage: A Sample Of Beyoglu Municipality. *AURUM Journal of Engineering Systems and Architecture*, 1(2), 77-90.
- Baş, M., Kılıç, B. ve Güçer, E. (2007). Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Turizm. <https://www.mevzuatdergisi.com/2007/11a/01.htm> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 08/11/2022).
- Belediye Kanunu. (2005). T.C. Resmi Gazete, 25874, 13/07/2005.
- Bulut, Ş., Demircan, Ş., Avan, A. ve Zorlu, Ö. (2016). Toplum Temelli Turizm Geliştirilmesinde Destinasyon Pazarlamasının Önemi. 5. *Ulusal Kırsal Turizm Kongresi (Mayıs)*. Marmaris, 1-14.
- Burgos, A. ve Mertens, F. (2017). Participatory Management Of Community-Basedtourism: A Network Perspective. *Community Development*, 48(4), 546-565.
- Cornelisse, M. (2020). Peru Case Study: Power Relations in Community-BasedTourism. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 18(4), 437-454.
- Çılgınoğlu H. ve Çam O. (2021). Turizm Potansiyelinin Geliştirilmesinde Yerel Yönetimlerin Rolü ve Etkisi: Kastamonu Örneği. İçinde; Yılmaz, O.K. (Editör). *Belediyelerin Genişleyen Ekosistemleri Üzerine Disiplinlerarası Çalışmalar* (ss.47-76). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler
- Demirtaş, N. (2011). *Turizm ve Çevre* (1. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları.
- Dodds, R., Ali, A., and Galaski, K. (2018). Mobilizing Knowledge: Determining Key Elements For Success and Pitfalls in Developing Community-Based Tourism. *Current Issues in Tourism*, 21(13), 1547-1568.
- Dolezal, C. and Novelli, M. (2022). Power İn Community-Basedtourism: Empowerment and Partner Ship in Bali. *Journal of SustainableTourism*, 30(10), 2352-2370.
- Domínguez-Gómez, J. A. and González-Gómez, T. (2017). Analysing Stakeholders’ Perceptions of Golf-Course-Based Tourism: A Proposal For Developing Sustainable Tourism Projects. *Tourism Management*, 63, 135-143.
- Eom, T. and Han, H. (2019). Community-Based Tourism (Tourdure) Experience Program: A Theoretical Approach. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 36(8), 956-968.

-
- Ertaş, M., Kaygalak Çelebi, S. ve Kırlar Can, B. (2020). Şehir Turizminde Belediyelerin Rolü: Büyükşehirlerin Web Sitelerinin İncelenmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8 (2), 1076-1091.
- Farmaki, A., Altınay, L., Botterill, D. and Hilke, S. (2015). Politics and Sustainable Tourism: The Case of Cyprus. *Tourism Management*, 47, 178-190.
- Giampiccoli, A. and Kalis, J. H. (2012). Tourism, Food, and Culture: Community-Based Tourism, Local Food, and Community Development in MPondoland. *Culture, Agriculture, Food and Environment*, 34(2), 101-123.
- Gjerald, O. (2005). Sociocultural Impacts of Tourism: A Case Study From Norway. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 3(1), 36-58.
- Goodwin, H. and Santilli, R. (2009). Community-Based Tourism: A Success. *ICRT Occasional Paper*, 11(1), 37.
- Göymen, K. (2004). Yerel Kalkınma Önderi ve Paydaşı Olarak Belediyeler. <https://research.sabanciuniv.edu/id/eprint/1427/1/KorelGoymen.pdf> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 15/11/2022).
- Güçer, E. Hassan, A. ve Pelit, E. (2012). Destinasyon Pazarlamasında Belediye Web Sayfalarının Önemi: Türkiye'deki Büyükşehir Belediyelerinde Bir İnceleme. *Değişen Dünyada Yerel Yönetimlerin Modernizasyonu Sempozyumu: Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek, Kırgızistan*, 325-330.
- Güdü Demirbulat, Ö. ve Aydemir, B. (2015). Toplum Temelli Turizm (TTT) Çerçevesinde Kırsal Yörelere Turizm Algısı (Macahel Yaylası/Camili Örneği). *Doğu Karadeniz Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Kongresi (14-16 Mayıs) Bildiriler Kitabı*, 63-71.
- Gürbüz, A. (2002). Turizmin Sosyal Çevreye Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Teknoloji Dergisi*, (1-2), 49-59.
- Hwang, J. and Choi, J.K. (2018). An investigation of passengers' psychological benefits from green brands in an environmentally friendly airline context: The moderating role of gender. *Sustainability*, 10(1), 2-17.
- İl Özel İdaresi Kanunu. (2005). T.C. Resmi Gazete, 25745, 04/03/2005.
- Johnson, P. A. (2010). Realizing Rural Community-Based Tourism Development: Prospects For Social Economy Enterprises. *Journal of Rural and Community Development*, 5(1).
- Jovicic, D. Z. (2014). Key Issues In The Implementation of Sustainable Tourism. *Current Issues in Tourism*, 17(4), 297-302.
- Kapera, I. (2018). Sustainable Tourism Development Efforts By Local Governments in Poland. *Sustainable Cities and Society*, 40, 581-588.
- Karacaoğlu, S., Yolal, M. ve Birdir, K. (2016). Toplum Temelli Turizm Projelerinde Katılım Ve Paylaşım: Misi Köyü Örneği. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 103-124.
- Karadağ, Ç. (2011). Bölgesel Dengesizliklerin Giderilmesinde Yerel Yönetimlerin Rolü: Isparta Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik Turizmin Sürdürülebilirliği. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93-114.
- Keskin, A. (2016). Yerel Kalkınmada Yerel Yönetimlerin Rolü: Turizm Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30 (1), 143-154.
-

-
- Kim, S., Park, E. ve Phandanouvong, T. (2014). Barriers to local residents' participation in community-based tourism: lessons from Houay Kaeng Village in Laos. *SHS Web of Conferences*, 12, 1-8.
- Kızılırmak, İ. ve Ertuğral, S. M. (2012). Sosyal Turizmin Gelişiminde Yerel Yönetimlerin Rolü Ve Yapılan Uygulamalar. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 33-53.
- Kocacık, F. (2003). *Toplum Bilim Ders Notları* (3. Baskı). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Kozak, M. A., Evren, S. ve Çakır, O. (2013). Tarihsel Süreç İçinde Turizm Paradigması. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(1), 7-22.
- Kozak, N., Akoğlan Kozak, M. ve Kozak, M. (2013). *Genel Turizm İlkeler-Kavramlar* (14. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kömürcü, G. B. (2013). Etkinlik Turizmi Çeşidi Olarak Festivaller: Bozcaada Yerel Tatlar Festivali Örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Kösedag, E. (2022). Yerel Yönetimlerin Turizm Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme: Doğubayazıt Belediyesi Örneği. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 481-502.
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. (1983). T.C. Resmi Gazete, 2863, 23/7/1983.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı 3.Turizm Şurası Çevre-Planlama-Altyapı Komisyonu (2017). <https://turizmsurasi.ktb.gov.tr/Eklenti/57380,cevreplanlamaaltyapikomisyoneraporupdf.pdf?0> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 20.11.2022).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı 3. Turizm Şurası Turizm Politikaları Komisyonu (2017). <https://turizmsurasi.ktb.gov.tr/Eklenti/57383,turizmpolitikalarikomisyoneraporupdf.pdf?0> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 20.05.2021).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı 3. Yerel Yönetimler Şurası Yerel Yönetimler ve Turizm Komisyonu (2017). <https://turizmsurasi.ktb.gov.tr/Eklenti/57387,yerelyonetimlerturizmkomisyoneraporupdf.pdf?0> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 15/11/2022).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği (2019). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yerelin Değeri Turizmin Geleceği. <https://basin.ktb.gov.tr/TR-237462/yerelin-degeri-turizmin-gelecegi.html> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 10.05.2021).
- Lee, T. H. and Jan, F. H. (2019). Can Community-Based Tourism Contribute to Sustainable Development? Evidence From Residents' Perceptions of the Sustainability. *Tourism Management*, 70, 368-380.
- Lu, J. and Nepal, S. K. (2009). Sustainable *Tourism Research: An Analysis of Papers Published in the Journal of Sustainable Tourism*. *Journal of sustainable Tourism*, 17(1), 5-16.
- Luo, X. and Bao, J. (2019). Exploring the Impacts of Tourism on the Livelihoods of Local Poor: the Role of Local Government and Major Investors. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(3), 344-359.
- McEwan, C. (2003). 'Bringing Government to the People': Women, Local Governance and Community Participation in South Africa. *Geoforum*, 34(4), 469-481.
- McLennan, C.L., Ritchie, B. W., Ruhanen, L. M. and Moyle, B. D. (2014). An Institutional Assessment of Three Local Government-Level Tourism Destinations at Different Stages of the Transformation Process. *Tourism Management*, 41, 107-118.
- Mitchell, J. and Muckosy, P. (2008). *A misguided quest: Community-based tourism in Latin America*. Overseas development institute (ODI).
- Mitchell, R. E. and Reid, D. G. (2001). Community Integration. *Annals of Tourism Research*, 28 (1), 113-139.
-

-
- Mısıır, İ., Sezen, T. S. ve Şahin, B. (2022). Mikoturizm ve Toplum Temelli Turizm İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Gastroia: Journal of Gastronomy And Travel Research*, 6(1), 139-155.
- Negiz, N. ve Akman, E. (2011). Yerel Yönetimlerin Turizme Yönelik ve Turizmi Etkileyen Hizmetleri: Olması Gereken-Gerçekleşen Düzleminde Bir Değerlendirme, 1. *Uluslararası 4. Ulusal Eğildir Turizm Sempozyumu ve Göller Bölgesi Değerleri Çalıştayı*.
- Nunkoo, R. (2015). Tourism Development and Trust in Local Government. *Tourism Management*, 46, 623-634.
- Okdik, N. (2002). Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Toplumsal Değişime Etkileri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4).
- Olalı, H. ve Timur, A. (1986). *Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri*. İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık.
- Öztaş, K. ve Karabulut, T. (2006). *Turizm Ekonomisi Genel Turizm Bilgileri* (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Pelit, E. ve Gökçe, Y. (2016). Belediyelerin Turizme Yönelik Faaliyetleri Yeterli Mi? Yerel Halkın Bakış Açısıyla Bir Değerlendirme (Afyonkarahisar ve Sandıklı örneği). *Verimlilik Dergisi*, (4), 91-125.
- Prugh, T., Costanza, R. ve Daly, H. (2000). *The Local Politics of Global Sustainability*. Washington: Island Press.
- Rocharungsat, P. (2008). Community-Based Tourism in Asia. *Building Community Capacity For Tourism Development*, 60-74.
- Ruhanen, L. (2013). Local Government: Facilitator or Inhibitor of Sustainable Tourism Development? *Journal of Sustainable Tourism*, 21(1), 80-98.
- Sağlamtaş, E. (2019). Kırsal Alanlarda Düzenlenen Yemek Festivallerinin Sosyal Boyutunun Algılanan Toplumsal Katkıya Etkisi: Yeşilüzümlü Kuzugöbeği Mantar Festivali Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Saraç, Ö. ve Türkay, O. (2019). Altyapı, Üstyapı ve Çevre Sorunlarının Turist Şikâyetleri Kapsamında Değerlendirilmesi ve Yerel Yönetimlerin Çözüm Potansiyeli: Antalya Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 98-110.
- Sarı Gök, H. ve Ünüvar, Ş. (2019). Destinasyon Yönetiminde Toplum Temelli Turizm: Burdur ve Isparta Yöresinde Bir Araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1055-1073.
- Scheyvens, R. (2002). *Tourism for Development: Empowering Communities*. Essex: Pearson Education.
- Shahmirzadi, E. K., (2012). Community-based tourism (CBT), plannings and possibilities: The case of Shahmirzad. Unpublished Master Thesis. Iranian.
- Shone, M. C., Simmons, D. G. and Dalziel, P. (2016). Evolving Roles for Local Government in Tourism Development: A Political Economy Perspective. *Journal of Sustainable Tourism*, 24(12), 1674-1690.
- Soyak, M. (2013). Uluslararası Turizmde Son Eğilimler ve Türkiye’de Turizm Politikalarının Evrimi. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4,1-18.
- Suansri, P. (2003). *Community Based Tourism Handbook*. Bangkok: Responsible Ecological Social Tour-REST.
- Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, <https://www.globalcompactturkiye.org/surdurulebilir-kalkinma-amaclari/> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi:15/11/2022).
- Şener, Y., ve Oktay, K. (2021). Yerel Yönetimlerin Turizm Politikaları Üzerine Bir İnceleme: Bolu Örneği. *Turur Turizm ve Araştırma Dergisi*, 11(1), 4-28.
-

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). T.C. Resmî Gazete, 17863, 09 Kasım 1982.

Tosun, C. (2005). Stages in the Emergence of a Participatory Tourism Development Approach in the Developing World, *Geoforum*, 36 (3), 333–352.

Uygur, S.M. ve Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 30-49.

Ünlüöner, K. ve Sevim, B. (2005). Turistik Arz Kaynaklarının Değerlendirilmesinde Yerel Yönetimlerin, Sivil Toplum Örgütleri, Eğitim Kurumları ve Yerel Medyanın Rolüne İlişkin Bir Uygulama: Zonguldak İli Örneği. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 54-73.

Yılmaz, B. S. (2007). Turizmin Sosyo-Ekonomik, Sosyo-Kültürel ve Çevresel Etkileri. İçine; İçöz O. (Editör). *Genel Turizm: Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler* (ss.183-200). Ankara: Turhan Kitabevi.

Zapata, M. J., Hall, C. M., Lindo, P. and Vanderschaeghe, M. (2011). Can Community-Based Tourism Contribute to Development and Poverty Alleviation? Lessons From Nicaragua. *Current Issues in Tourism*, 14(8), 725-749.

Zengin, B. (2006). *Turizm Coğrafyası Genel ve Bölgeler Turizm Coğrafyası* (2. Baskı). İstanbul: Değişim Yayınları.

Zeytin, M. ve Kırlioğlu, H. (2014). Çevre Yönetim Sistemi ve Yerel Yönetimler. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2014), 240.

Zhuang, X., Yao, Y. and Li, J. (2019). Sociocultural Impacts of Tourism on Residents of World Cultural Heritage Sites in China. *Sustainability*, 11(3), 840. <https://doi.org/10.3390/su11030840>

Zielinski, S., Jeong, Y. and Milanés, C. B. (2021). Factors That Influence Community-Based Tourism (CBT) In Developing and Developed Countries. *Tourism Geographies*, 23(5-6), 1040-1072.

2021 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, (2022). https://webdosya.csb.gov.tr/db/yeryonetimler/icerikler/2021_yili_mahall-_dareler_genel_faaliyet_raporu-20220720132303.pdf adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi:15/11/2022).